

VESTITORUL

ORGAN AL EPARHIEI ROMÂNE UNITE DE ORADEA ȘI REVISTĂ DE CULTURĂ RELIGIOASĂ

Redacția și Administrația:
Oradea,
Parcul Ștefan cel Mare No. 8.

Apare la 1 și la 15 a fiecărui luni.

Abonament:
Exemplarul . . . . . 5 Lei.
Pe un an . . . . . 200 Lei.

PARTEA NEOFICIALĂ

⊙ ⊙ ⊙

Hristos a înviat...

Hristos a înviat — e salutul lui Petru către tovarășii săi de suferințe în propovăduirea evangheliei Celui ce i s'a arătat după înviere. Acesta a fost oftatul de ușurare al turmei mici dar credincioase a Apostolilor, după ce l-au văzut și l-au auzit. Acesta a fost mântuirea lui Toma din oarba necredință — și mângăierea lui, după ce l-a pipăit, băgându-și degetele sale în locul cuelor.

Hristos a înviat este și astăzi mângăierea și ușurarea sufletelor obidite de tragedia jalnicului calvar al vieții celor buni. Hristos a înviat e izvorul fermecat al nădejzii în învingere și al puterii în luptă, din care se bea de 1900 de ani și apa lui vie e tot mai bogată, puterea lui tot mai fermecătoare, balsamul lui tot mai alinător. Hristos a înviat e pământul, de care se izbește Făt-Frumos, în lupta cu smeul, să câștige și câștigă puteri noi, de învinge.

O luptă cu smeii e viața omului și viața omenirii. O luptă cu smeii întunerecului infernului și cu ajutoarele lor pământeste: „N'am venit să aduc pacea, ne spune Cel, a căruia înviere o prăznuim astăzi, — ci sabie“. „Foc am venit să aduc și ce ureau e, să se aprindă“. „Impărăția cerului sufere silă și silnicii o vor dobândi“.

O luptă, o veșnică luptă cu puterile iadului, cu tine înșuși și cu răutatea lumii, — e viața.

Lumea ireală a poveștilor are un singur Făt-Frumos, care învinge cu puteri năsdărvane. În lumea reală a credinței celei adevărate fiecare poate deveni Făt-Frumos învingător asupra puterilor iadului. Căci nu puteri năsdărvane: mari dar mărginite, îi stau la îndemână, — ci i se pune la dispoziție însuși izvorul tuturor puterilor, pentru a săvârși faptele minunate ale credinței, săvârșite de toți aceia, cari s'au adăpat cu adevărată credință, din izvorul apei sale vii: „iar cei ce l-au primit pe el, le-a dat lor putere să fie fii lui Dumnezeu“.

Hristos a înviat este mângăierea oropsiților, este nădejdea suferinților, este înțelepciunea părinților bisericii; este curățenia fecioarelor, este tăria

mucenicilor. Hristos a înviat este înșăș încoronarea învătăturii și vieții lui Hristos.

Hristos a înviat a fost încununarea vieții celui ce a trecut prin lume binefăcând; înțelegând toată suferința, alinând toată durerea, vindecând toată boala trupească și sufletească dintre cei pentru dragostea cărora s'a coborât.

Când a înviaț pe Lazar, i-au ieșit întru întâmpinarea lui cu stâlpi de finic, ca unui împărat și-i strigau: „Osana, binecuvântat cel ce vine întru numele Domnului, împăratul lui Israel“. Aceeași mulțime îi strigă în Dumineca Florilor: Osana, — ca în Vinerea Patimilor să urle, însălbătăcită de amenințările și minciunile Fariseilor interesați: „Restignește-l, restignește-l!“

Il urau pentru că „pe sine Fiul lui Dumnezeu s'a făcut“!

Pilat a fost silit să recunoască că nu află nici o vină întru el, — dar, laș, n'a avut tăria să tragă concluziile vederii sale clare, „ci l-a dat lor ca să-l restignească“. Iar sutașul, paznic al Crucii lui, văzând semnele, prin cari natura se revoltă, îngrozită de crima creaturii împotriva Creatorului, — a mărturisit cu bărbăția omului cinstit: „Cu adevărat Fiul lui Dumnezeu era acesta“.

După această viață plină de facere de bine, pentru a culege rău; după o petrecere printre oameni, plină de faptele dragostei, pentru a seceră ura, după drumul greu, dureros și rușinos, prin fuga celor pe cari i-a iubit mai mult, — era necesară dimineața învierii.

Ori realitatea învierii, văzută de apostoli 40 de zile, pipăită de Toma cu degetele, a adunat din nou turma împrăștiată; și din cei ce steteau, înainte de înviere, cu ușile încuiate — de frica Iidovilor, — a făcut luptători neînfricași ai vestei lui bune, propovăduitori neînspăimântați ai Crucii lui, devenită glorioasă și mântuitoare, din rușinoasă și nebună ce era!

Invierea lui Hristos a făcut din neputincioșii păstori și pescari — stăpânii lumii. Invierea lui Hristos a făcut pe filosofii învățați să se proștearnă la picioarele simplilor pescari, ca să se adape din izvorul nesecat al înțelepciunii Dumnezeuști al Restignitului pe cruce, ce a înviat din morți.

Hristos a înviat este mângâierea, este strigătul de biruință este oftatul de ușurare al bisericii noastre mai ales astăzi după strigătele înțeleșite de „Restignește-l, restignește-l“ ! nutritive de valurile minciunoase și interesate ale urii; strigăte menite să amuțescă, să înăbușe în sufletele credincioșilor noștri strigătul imperios de: **Osana**, cântat de conștiința că suntem în biserica cea adevărată a Celui ce a înviat.

Dar n'a fost dat puterilor urii — celor pușini și neputincioși tocmai prin ura lor, — nu le-a fost dat, ca praznicul învierii Domnului din anul acesta, să le aducă plocon începutul pățimirii noastre.

Căci în naia bisericii noastre, — de pe marea

Tiberiadei, frământată de furtuna stărnită și înțeleșită de clocotul valurilor urii ce vreau s'o înghită — **odihnește, nu doarme, — odihnește, Hristos.** Și oricât de năpraznice ar fi valurile urii, se vor izbi neputincioase de stâncă credinței în cel ce ne-a spus: Nu vă temeți, eu am învins lumea! Naia nu se cufundă, ci va ajunge la liman fericit, luând în tr'ânsa tot mai mulți nenorociți, ce se sbat singuratici pe marea frământată de patimi a vieții fără de credință; mântuind de pierire chiar pe cei ce voiau să ne piardă.

Hristos a înviat ! a fost deviza noastră în luptă, Hristos a înviat e steagul ce fâlfăie măreș pe turnul cetății biruitoare; este semnul în care am biruit și vom birui. Hristos a înviat este răsădul ceresc sădit în pământul credinței sufletului nostru, din care va crește arborele falnic al mântuirii tuturor — sub ramurile umbroase ale căruia se va adăposti toată turma condusă de un singur păstor.

Hristos a înviat ! Pr. Augustin Cosma.

Marele Congres dela Cluj.

Ce binevenit a fost atentatul pus la existența bisericii noastre! Ceeace nu s'a putut întâmpla în vremuri de pace, după multe efortări: să se adune un Congres general al tuturor Românilor uniți, s'a întâmplat în câteva zile, cu multă ușurință, sub presiunea primejdiei comune. Uniți din toate unghiurile Ardealului, tineri, bătrâni, preoți și mireni, din Sătmar și Maramureș, Arad, Banat și Ardeal, au alergat mânași de un singur gând, de o singură grijă: de grija pentru sfânta noastră lege strămoșească, care ni-e comoară cu mult mai prețioasă decât înșasă viața. Așa sunt convinși oamenii noștri, credincioșii noștri, de sublimitatea și măreția credinței noastre!

Congresul dela Cluj mi-a făcut o impresie impunătoare, zguduitoare. În sala Cinematografului „Corso“ mă vedeam față 'n față cu o uriașă stâncă de oșel, peste care e cu neputință să treci, mă vedeam față 'n față cu o mare îngrozitoare, care cu puterea ei formidabilă e în stare să șteargă orice piedecă i-s'ar ivi în cale. Am rămas îngrozit, cutremurat de acest zid formidabil format din suflete vii, străbătute de o credință și mai vie. Ceeace s'a simșit și s'a gândit la Cluj redau mai bine cuvântările cari s'a ținut, de aceea vom spicui câteva dintr'ânsele.

Regretăm, că la cele ținute afară, în curtea palatului Bánfi, unde era mulțime aproape cât în sală, (totalul celor adunați cam 5000—6000 de oameni), n'am putut fi de față și astfel vom redă ideile principale numai a vorbirilor ținute în sală.

Dr. Valer Pop, avocat în Cluj, președintele Comitetului central al Acțiunii, salută congresul zicând: Ați alergat din toate unghiurile țării, pentru ca să

faceți un act de solidaritate (ovațiuni în sală). Cel dintâi gând să ni se îndrepteze către Înalt P. S. nostru păstor, mitropolitul Dr. Vasile Suci (adunarea ovaționează în picioare), care ne-a trimis arhierasca sa binecuvântare... Congresul general al credincioșilor români uniți din România îl declar deschis!

D-l Dr. Jaga, secretarul general al comitetului de Acțiune, face propuneri cu privire la biroul Congresului: Președinte bisericesc: Dr. Iacob Radu, prepozit-prelat papal dela Oradea; președinți mireni: Dr. Dumitru Chiș, decanul baroului avocaților din Oradea, fost senator, Comendant-cavaler al Ordinului Sf. Grigorie cel Mare și Dr. Valeriu Pop, avocat în Cluj; secretari ai Congresului: Dr. Zaharie Boilă (Blaj), Dr. Leontin Horia (Gherla), Dr. Ludovic Tăutu (Oradea), Dr. Ioan Ienea (Lugoj), Dr. Iustin Cloșca Iuga (Cluj). Congresul primește cu aclamațiuni.

II. Sa Dr. Iacob Radu, preluând fotoliul prezidențial, mulțumește pentru cinstea ce i-s'a dat și-și începe cuvântarea pe care o publicăm în întregime într'alt loc al foii, Oratorul în rezumat spune:

Poporul român s'a născut creștin primind credința Romei. Credința Romei n'a fost pătată niciodată de vre-o rățăcire. În urma vitrejei vremilor poporul nostru și-a pierdut credința dela Roma — atunci s'a coborât mare întunerice asupra lui. La 1700 a reluat din nou legăturile cu credința Romei, dar unelțirile Grecilor și ale Sărbilor iarăși ne-au rupt în două. Acum printr'un proiect de lege vreau să ne distrugă — ne socotesc minoritari (rușine!, rușine! se strigă în sală). Dar noi vom lupta cu arme legale și civilizate până la ultima picătură de sânge (vii ovații și furtunoase aprobări în sală). Oratorul declară că niciodată n'a văzut un Congres așa de impozant și atâta însufleșire. — Noi vom birui, pentru că noi ne adăpăm din Inima lui Isus Mân-

uitorul. — Reamintește cuvintele: *Nu te teme turmă mică...* Noi stăm strânși uniți și adunați în jurul Capului văzut al Bisericii lui Hristos și în jurul arhieriei noastre (vii ovații!). — *Noi nu vom merge înapoi*, precum nu poate merge întunericul la lumină, nici adevărul la rătăcire și minciună. *Nu vom rupe pecețile dela 1700* (ovații frenetice în sală; mulțimea strigă din răspuțeri: Nu, nu! ci le înnoim!). Vom renoi și întări acele peceți și de va trebui le vom stropi chiar și cu sângele nostru. (*Aplauze furtunoase*).

D-l secretar Dr. Iustin Cloșca Juga citește textul telegramelor ce se trimit Inaltei Regențe, Excelenței Sale Nunțului Angelo Maria Dolci să o transmită Preafericitului Părinte al Romei și telegrama către Inalt P. S. Mitropolit, Dr. Vasile Suciu. — Apoi se citesc telegramele sosite dela diferite corporațiuni și particulari.

Urmează apoi D-na Dr. Boila, prezidenta Reuniunii „Sf. Maria” din Cluj, carea prin cuvinte alese salută congresul în numele Reuniunii „Sf. Maria”, Reuniunii corale — Cluj și a Asociației studenților români uniți. Ilustra D-nă vede în congresul de azi o înălțătoare manifestare de credință și o hotărîre de a ne apăra scumpete noastre cleinodii câștigate prin unire. Dorește ca pacea să se sălășluiască între frați.

D-l președinte bis. mulțumește D-nei pentru noblețele ei cuvinte, face elogii Reuniunii conduse de D-Sa (care anul acesta împlinește 25 ani de existență) și dorește viabilitate și afirmare Asociației studenților universitari români uniți.

Ia apoi cuvântul Dr. Valer Pop, președintele mirean al Congresului. D-Sa într-o cuvântare înflăcărată și de un înalt nivel de cunoștințe istorice și sociale spune cam următoarele:

La 1700 strămoșii au pus pecețile pe actul Unirii. Au făcut un act de înaltă înțelepciune și naționalism, pentru care vor merita recunoștința Românilor din toate vremile. *De înțelepciune*: pentru că au scăpat de calvinizare și maghiarizare poporul românesc deschizându-i porțile spre cultura apusului; au readus la credința strămoșească o mare parte din poporul românesc; l-au readus dela o credință streină de ființa lui, de mentalitatea lui și de străduințele lui. — Dar au făcut un act important și din punct de vedere național, pentru că Unirea a aprins schimta conștiinței naționale în noi.

Biserica română unită de 200 de ani n'are nici o pagină neagră în istoria ei — pagini de glorie și binefaceri ore nenumărate. — Adâncă e mahnirea noastră, că a venit această zi, când noi trebuie să ne întrunim în congres pentru a lua în apărare această biserică, care numai bine și cultură a revărsat asupra neamului românesc — putea fi neavenită această adunare în istoria poporului românesc.

— Biserica unită are încă o mare misiune în viitor: ea susține legături indestructibile cu toată latinitatea; încât dacă n'ar exista această biserică, ar trebui creiată. Dacă privim lungul șir al veacurilor, vedem că între toate vijeliile istoriei singură Biserica catolică stă neclintită. Ea a păstrat și a salvat popoare. Ea cheazășiște și ființa și existența neamului românesc. De aceea trebuie să strângem cât de mult legătura cu această Biserică. Fii ai neamului, de altă nuanță religioasă decât noi, nu aprobă acțiunea de distrugere a bisericii noastre unite cu Roma. Insinuarea, că mirenii bisericii unite nu stau cu Roma, azi se desminte în modul cel mai strălucit — mirenii români uniți toți

fac zid cu piepturile și inimile lor în jurul Capului suprem al Bisericii universale și al arhieriei lor iubiți de cari suntem mândrii cu toții.

Cuvântarea D-lui Dr. Valer Pop a făcut o profundă impresiune asupra tuturor ascultătorilor, cari nu mai voiau a încetă cu aplausul și ovațiunile lor.

Urmează D-l protopop al Clujului Dr. Elie Dăian, care-și exprimă mulțumirea că au răspuns în număr așa de mare la chemarea Comitetului de inițiativă. — Amintește, că vorbind I. P. S. Sa episcopul Orăzii Dr. Valeriu Tr. Frențiu la Senat, unul i-a aruncat o întrebare de sfidare: La 1700 unirea s'a făcut din convingere? I. P. S. i-a răspuns că da și și eu răspund că da: s'a făcut din convingere și naționalism. Din convingere, pentru că eram calvinizați; din naționalism: pentru că singurul mijloc de-a ne ridica culturalcește era unirea. — S'a păstrat și limba națională în biserică. Oameni, cari n'au simțul tradițiunii apostolice, ne atacă așa. Aceștia sunt cari fraternizează cu protestanții pe la Stockholm. Citește un lung articol al d-lui Nichifor Crainic despre mentalitatea protestantizantă a multor clerici ortodocși. — Noi va trebui să scăpăm biserica românească și astăzi de protestantizare, care produce la noi „cuiburi cu barză.”

Oratorul e viu aplaudat. D-l Leontin Horia (Gherla) accentuază că noi nu vrem privilegiul ci egalitate și dreptate. D-l profesor Augustin Cosma (Oradea) spune că trăim vremuri apostolice; e nevoie de contribuția tuturor la întărirea bisericii. — Protestăm să fim puși pe banca acuzaților noi cari ne-am luat partea din ridicarea acestui neam. E o nedemnităte să ni se ia lumina. — Primejdia comună ne-a adunat, ceea ce nu s'a putut face 200 de ani.

D-l Dr. Victor German (Oradea) spune că cei ce vor desființarea bisericii unite se provoacă mereu la interese de stat și naționale, când tocmai aceste interese cer menținerea bisericii române unite. — Odată ne-am scăpat de fanarioși (*sala aclamă: nu, mai sunt!*), dar sufletul lor nu a intrat în porci, cum trebuia, ci în alte persoane. — Se renvie intriga fanariotă. — Pisma și intriga au cauzat cele mai mari nenorociri neamului nostru. Ilustrează cu exemple din era principatelor. — Să se știe că noi fiii bisericii unite nu vom porni niciodată lupta fratricidă. — Dacă nu era biserica unită, poporul românesc nu s'ar fi adunat într-o țară mare. — Trebuie să avem judecată noi cei mici, dacă nu o au cei mari. — Fiecare din noi trebuie să fie un apostol al Romei și al neamului — ca să trăim pe veci!

Oratorul e aplaudat. Urmează D-l profesor Dr. Titus Malaiu (Gherla). D-sa spune că suntem siliți să facem front; dar noi vrem front, pentru ca să se dovedească cine e între noi trădătorul credinței și al legii. — Istorisește cazul lui badea Cârjan, țăran din Ardeal, care a mers pe jos până la Roma ca să vadă columna lui Traian și leagănul obârșiei noastre

ca neam. — El s'a simțit sub columnă ca acasă și mare i-a fost mirarea, când a văzut că de-asupra columnei stă Sf. Petru. Acesta e un simbol. — Noi la Roma suntem acasă. — Sf. Petru nu se va coborî niciodată de pe columna lui Traian. — Noi avem dreptul să ne închinăm lui Dumnezeu cum credem noi. — Piepturile noastre sunt ofelitate de conștiința latinătății noastre. — Vom muri strigând: *Trăiască Roma eternă.* (Vii aplauze).

D-l canonic *Dr. Nicolae Brânzeu* (Lugoj) care urmează la cuvânt spune, că se bucură văzând adunat acest strălucit congres, care-l dorea de mult. Propune ca de azi înainte să nu ne mai zicem *greco-catolici*, ci români uniți. — Și din acest rău ce ne amenință va ieși un bine: *Asociația mirenilor români uniți*, a cărei înființare o propune. Propunerea se primește cu vii aclamări.

După toate acestea, D-l avocat dela Abrud, *Dr. Mircea Pop*, citește următoarea

MOȘIUNE:

1. *Unirea cu Roma înfăptuită de maril noștri înaintași la 1700, în ceasuri de grea cumpănă, a mântuit biserica românească de cutropirea calvinistă și neamul nostru de desnaționalizare.*

Biserica Unită în istoria ei de 200 ani, nu are nici o pagină neagră; dinpotrivă ea a înscris paginile luminoase ale renașterii credinței și conștiinței noastre naționale.

Credem cu tărie că ea singură prin legătura sufletească cu latinitatea garantează ființa și măritrea neamului românesc.

Dreptacea mărturisim, că nici o putere omeanească nu va putea rupe pecețile Unirii cu Roma, leagănul credinței și obârșiei noastre.

2. *Cu profundă mâhnire constată Congresul, că acum, când țara are mai mare nevoie de energiile unite ale tuturor sufletelor românești, Biserica Unită trebuie să-și cheltuiască puterile întru apărarea ființei sale. Tendința de distrugere culminează în proiectul de lege pentru regimul general al cultelor, care este potrivit dreptății și constituției Țării și primejdios consolidării naționale prin deslănțuirea luptei confessionale între frați.*

Congresul refuză a crede, că Parlamentul va transforma acest proiect fatal, în lege, și face apel la patriotismul factorilor constituționali, să nu consfințească tendințele acestui proiect de lege, inspirat de râvna sectară a unor molipsiți de neoprotetantism, pe care bunul simț al neamului și al adevăratei ortodoxii îl detestă.

3. *Congresul asigură pe înalții Arhierei al Bisericii Unite cu Roma, de dragostea și devotamentul nelimitat al tuturor credincioșilor, gata a face zid în jurul Lor și a duce la biruință cu ultima jefită, steagul dreptății noastre.*

4. *Congresul hotărăște organizarea într'o asociație a mirenilor uniți pe întreaga provincie metropolitană.*

Cluj, la 22 Martie 1928.

Dr. Demetriu Kiss, Dr. Iacob Radu, Dr. Valer Pop
prezidenții congresului,

Dr. Zaharie Boilă, Drd. Leontin Horea, Dr. J. Cl. Iuga,
Dr. L. Tăutu, Ioan Ienea,
secretarii congresului.

Moșiunea e primită cu mare însuflețire și unanimitate.

D-l *Dr. Ioan Pop*, medic Cluj propune un comitet pentru elaborarea statutelor Asociației. Se primește ca acest comitet să fie biroul congresului și toate comitetele diecezane.

D-l *Dr. Romul Boilă* (Cluj) senator, sulevează apoi cazul din Târgul-Mureș, unde credincioșii, cari au pornit la procesiune pașnică, au fost crunt bătuti de jandarmi la ordinul prefectului și al comandantului de jandarmi; cruci au fost zdrobite și prapori călcați în picioare. Congresul înfierează cu revoltare atari procedee și protestează energic la D-l Ioan G. Duca. Trimite apoi telegrame de îmbărbătare și admirare credincioșilor români din Târgul-Mureș, și către preotul octogenar Grigorie Nistor din Vaidacuta, călcat de jandarmi în picioare, care zace în spital.

După toate acestea președintele bisericesc mulțumește congresiștilor pentru jefsa ce-au adus-o venind la Cluj și prin câteva cuvinte de îmbărbătare și indemn închide congresul la ora 1 d. m.

Congresiști cam 5000—6000 la număr au inundat apoi piața Unirii din Cluj, în ordine s'au retras toți la restaurante unde s'a luat masa.

În restaurantul *New-York* s'a ținut banchet oficial, unde s'au ținut multe și frumoase toaste, Il. Sa Dr. Iacob Radu toastează pentru Preafericitul Părinte Papa Piu XI și micuțul Rege Mihai I. Dr. Valer Pop, pentru arhieriei, Păr. protopop Dr. E. Dăianu pentru mirenii noștri bravi, Păr. canonic Bălan dela Blaj pentru preoțimea dela sate. Mai vorbesc D-na Dr. Boila, prof. Augustin Gosma, protop Gheorghe Maior, canonicul Brânzeu și în sfârșit Păr. Agârbiceanu expunând într'un frumos discurs rolul și misiunea bisericii unite în viitor.

După masă congresiștii au ascultat conferința D-lui profesor *Augustin Cosma* dela Oradea despre *Credință și Știință*, iar la ora 7 Reuniunea corală gr-cat. a dat un reușit concert artistic în biserica Schimbării la față. Corul se distinge prin calitățile superioare a forțelor de care dispune. De seară congresiști au plecat cu toții la vetrele lor, mândri și întăriți în credința strămoșească, nădăjduind biruință dela Dumnezeu.

* * *

Acest congres a fost o grăitoare dovadă de spre solidaritatea ce există între clerul și credincioșii bisericii noastre; a fost o mare mângâiere în noianul mâhnirii și al întristării ce ne-a cuprins văzând intențiunea sinistră și dușmănoasă a neodihniștilor fanatici de-a desființa biserica noastră. O biserică în care se manifestă o atare putere de de voință și de viață nu se distruge, ea se va întări, va prospera și va trăi.

P. T.

Procesiunea dela 18 Martie 1928.

Conform hotărîrii Comitetului central din Cluj, hotărîre admisă și de Comitetul nostru diecezan, în 18 Martie era să se desfășoare pe stările Orăzii o procesiune religioasă a credincioșilor noștri din Oradea și comunele învecinate. D-l prefect al județului de acord cu Comandamentul diviziei XVII a crezut însă de indicat a interzice aceasta procesiune religioasă. Textul scrisorii D-lui Prefect îl dăm aci ca un document al vremii:

PREFECTURA JUDEȚULUI BIHOR

No. 113/1298 C.

Obiect: Cererea Epitropiilor bisericești și Oficiului Protopopesc din Oradea, ca să i-se aprobe o procesiune religioasă în Oradea pe ziua de 18 Martie 1928.

Preacucernice Părinte,

Potrivit rezoluțiunei luată de Divizie în cauză și ca rezultat al cererei Dvoastră, ca să se aprobe organizarea unei procesiuni pacifice religioase, ca un protest în contra legii cultelor, depusă în fața Corpurilor Legiuitoare, — pe ziua de 18 Martie 1928, cu onoare aducem la cunoștința Preacucerniciei Dvoastră că această cerere nu poate fi aprobată și în consecință această procesiune religioasă, proiectată de Dvoastră, respective de către epitropiile bisericești, nu se poate ținea.

Oradea, la 17 Martie 1928.

Prefect delegat:
Tempelean

Șeful serviciului:
A. Chirila.

Preacucerniciei Sale

Părintelui M a i o r G h e o r g h e protopop gr. cat. rom.
O r a d e a

Comitetul diecezan a ținut să protesteze la D-l Ministru al Internelor I. G. Duca prin următoarea telegramă:

T E L E G R A M A

D-sale D-lui I. G. Duca ministru de interne
București

D-le Ministru, Comitetul organizator din epitropiile bisericilor române unite din Oradea și jur, loviți în cele mai sfinte sentimente religioase ale lor, protestează cu ultima energie împotriva ordinului prefecturei județului Bihor No. 113/1928 C. prin care contrar prevederilor constituționale în mod abuziv a prohibit o procesiune religioasă a unei biserici naționale.

Dr. Chiș Dumitru
președinte

Dr. Savu Marta
epitrop

Gheorghe Maior
protopop

Intr'un timp majoritatea opiniilor în Comitet înclină pentru nerespectarea acestei opreliști abuzive și anti-constituționale prin care se pune piedeci liberei manifestări a conștiinței religioase. Grație judecării mai calme a celor bătrâni s'a evitat un prilej, care, cine știe dacă nu se sfârșia ca și cel din Târgul-Mureș, cu zdrobiri de cruci, și prapori și cu vărsare de sânge.

Procesiunea și manifestarea religioasă s'a ținut cu toate acestea în biserica catedrală, unde numai D-zeu și preoții au putere. Public eră imens, catedrala abia-i încăpea. Eram cam la 3000. Au vorbit: Il. Sa D-l *Iacob Radu*, care arată mișcarea mirenilor români uniți în fața primejdiei ce ne amenință prin proiectul legii cultelor; a îndemnat publicul să ia parte cât de numeros la congresul dele Cluj (22 III. 928). P. *Tăutu* a arătat printr'o vorbire înflăcărată că unirea dela 1700 n'a fost o tradare, ci o revenire la religia noastră de origine, religia Romei, de care ne țineam dela început până la 864; reîntoarcerea noastră la ortodoxie e o imposibilitate, fiindcă ar însemna părăsirea locului de onoare și lumină de care ne bucurăm în biserica tuturor neamurilor latine și schimbarea lui cu unul în mijlocul Rușilor, Grecilor, Sârbilor, Bulgarilor, toate neamuri streine și protivnice nouă. Păr. canonic *Augustin Maghiar* a arătat imensele binefaceri culturale ce le-a revărsat biserica Romei asupra taturor popoarelor și îndeosebi ce ni le-a cauzat Unirea dela 1700 nouă Românilor. Păr. *Gheorghe Maior*, protopopul Orăzii, a arătat dispozițiile jignitoare și primejdioase ale proiectului; cari, dacă s'ar pune în aplicare, ar resturnă pacea și liniștea Ardealului pentru totdeauna, introducând ele cea mai primejdioasă dintre lupte: lupta profesională între frați.

După cuvântări s'a încunjurat biserica de 3-ori, s'au rostit rugăciunile pentru pacea Bisericii și s'a citit moșiunea care urmă a se trimite: Inaltei Regențe, D-lui Președinte al Camerii, al Senatului, al Consiliului de Miniștri, D-lui Ministru al cultelor și Exc. Sale episcopului diecezan.

Textul moșiunii primite cu mare însuflețire și aclamare este următorul:

MOȘIUNE:

Credincioșii bisericii române unite din parochiile Oradea-Olosîg, Oradea-Orașul nou, și jur, Eparhia Orăzii, adânc mâhniți pentru lupta de exterminare ce s'a început de câțiva ani din partea unor frați rău intenționați împotriva Sfintei noastre biserici române unite cu Roma și, mai ales, văzând, că aceasta intențiune sinistră de a desființa biserica română unită și-a însușit-o și Inaltul Guvern al Țării, ceea ce rezultă din multele dispozițiuni jignitoare și primejdioase ce le cuprinde proiectul de lege pentru regimul general al Cultelor prezentat de Ministrul său de Culte și Arte, — dispozițiuni, cari desființează nu numai drepturi derivate din însăși Constituția divină a Bisericii noastre, ci lovesc și în Constituția Țării (vezi art. 22 din Constituție), — prin prezenta își exprimă neclintita lor alipire către Sfânta Unire și hotărîrea lor fermă de a nu se lăsa desființați, ca biserica, nici chiar cu prețul vieții lor, nici deslipiți de Sfânta noa-

stră Maică Roma, care ne-a încreștinat și ne-a deșteptat conștiința națională prin bărbații crescuți de ea.

Protestăm din adâncul sufletului împotriva degradării bisericii noastre unite în șirul bisericilor minoritare, atunci când Constituția țării o declară românească și când organizarea celeilalte biserici românești s'a făcut prin lege specială. Cerem regularea drepturilor Bisericii noastre tot prin o lege specială răzimată pe Concordat, a cărui ratificare o dorim și o cerem. În orice caz cerem scoaterea din proiectul legii cultelor a tuturor părților jignitoare și primejdioase pentru biserica noastră, și substituirea lor cu dispozițiuni, cari să mulțumească pe deplin dorințele Arhierilor noștri, cari cer numai ce e just și legal.

În special: 1. Să se înscrie în lege nesilierea conștiinței funcționarilor publici români greco-catolici prin participarea la serviciul divin al unui alt cult cu prilejul sărbătorilor naționale; și aceste sărbători să se țină la biserica română unită acolo, unde ea are dignitari mai mari, ori număr mai mare de credincioși.

2. Pentru evitarea prozelitismului turburător de pace și bună înțelegere între frați, în schimbarea confesiunii să se mențină procedura de până aci, și să nu se dea această formalitate în mâna secretarilor comunali, cari o vor folosi-o drept armă împotriva preoților dușmăniți.

3. Să se declare biserica întreagă ca atare persoană juridică, precum este declarată și biserica ortodoxă română (vezi art. 27 din legea pentru Organizarea Bisericii ort. rom.).

4. Iar în caz de trecere averile bisericesti să nu se împartă, fiind ele ca averi sacre, inalienabile și în perpetua proprietate a Bisericii.

Având ferma convingere că (Inalta Regență, că D-Voastră D-le Preșcdinte al Consiliului, că D-Voastră D-le Ministru al Cultelor, că D-v. D-le Preșcdinte al Senatului, — al Camerii, (după cum e adresată moțiunea), cari aveți răspunderea ca între frați să înceteze odată lupta fratricidă, deschisă fără vina noastră, și că veți împlini cererile noastre, ca singure juste și răzimate pe adevăr:

semnăm cu adâncă supunere;

Dat din adunarea generală a credincioșilor bisericii române unite din parochiile Oradea-Olosig, Orașul Nou, și jur, Eparchia Orăzii Mari.

(Urmează peste 200 iscălituri originale de-ale fruntașilor greco-catolici).

Așa s'a terminat această sfântă și memorabilă zi, care în fața primejdiei comune ne a apropiat sufletește pe cler și popor și ne-a udat ochii cu lacrimi de durere, că în țara atât de mult visată de noi, am ajuns a fi prigonii de către proprii noștri frați pentru sfânta noastră lege și convingerile noastre religioase. Rugam pe Domnul să îndepărteze ura și scârba dintre frați.

P. T.

P. S. Cu plăcere facem loc aci impresiunilor câștigate de un distins fruntaș mirean din Ardeal prezent la procesiune:

Rugăciuni de protestare împotriva proiectului legii cultelor.

Duminică după terminarea serviciului religios la catedrale unită din Oradea credincioșii au îngenunchiat în fața altarului înălțând rugăciuni către Atopternicul pentru înlăturarea primejdiei ce amenință asupra bisericii unite prin proiectul legii cultelor tălcuit de D-l Lapedatu.

Se pare că trăim și azi timpul persecuțiilor creștine sau vremurile când lumea era cuprinsă de spaima holerei și a ciumii, căci numai pe atunci creștinii în frunte cu preoții lor își apărau biserica și credincioșii prin rugăciuni și afurisenii.

Nu se teme d-l Lapedatu ministrul de azi al treburilor bisericesti și reprezentantul puțin autorizat al Ardealului în guvernul D-lui Vintilă, că afurisenia preoțească va avea urmări asupra D-sale înainte de ce i-ar veni binecuvântarea Preasfințitului dela Sibiu, care în loc să propovăduiască iubirea și dragostea între frați, se ascunde în obscuritatea politicianismului și învrăbește sufletele provocând neînțelegeri între românii din Ardeal?

Socotim, că orice lovitură îndreptată împotriva bisericii unite cu scopul de a-i răpi drepturile și să o umilească, se va izbi de rezistența prin care a biruit întotdeauna biserica unită și care este: *Credința*.

Oradea, 18 Martie 1928.

Un mirean din Ardeal.

„Iată omul“

Deci Isus ieși afară, purtând cunună de spini și vestmântul de purpură. Și Pilat le zise: „Iată omul“ (Ioan 19, 5.)

Sărbătoarea reamintirei patimilor Mântuitorului, care în zilele acestea se întinde ca o liniște sfântă peste lumea creștină, ne arată eroica Lui răbdare față de răutatea oamenilor și *ingereasca iertare*, căci nici pe unul din baljocoritori nu s'a supărat.

Și aceasta purtare a Sa El a pus-o pildă pentru omenire, care este atât de vanitoasă și de stearpă, atât de încrezută în puterile ei și în acelaș timp tot atât de neputincioasă față de sine și de semenul său.

Ducându-și crucea cea grea până la Golgota și dându-și sufletul cu seninătate, Crist a trecut prin toate încercările și durerile omenești, asupra cărora a ieșit biruitor.

Căci deși călăii i-au bătut cuie în palme și în picioare, deși i-au adăpat cu fiere și cu oțet, El, însă, părăsind viața lumească, a câștigat-o pe cea a nemuririi.

Reintorcându-se la Tatăl, Crist este acum și Rege și Preot în împărăția cerească. El e singurul alinător al durerilor suferinzător și speranța moribunzilor. Lui, *magnificului Stăpân*, câte dureri și gemete de pe pământ i-se înalță astăzi prin mijlocirea eterianei armonii care-l înconjoară!

El vede ignoranța și sălbătăcia, lupta între frați, neputința celui slab copleșită de vârtoșenia celui tare; vede pe cel mic uitându-sc fricos în ochii celui mare, din toate înălțându-se suferința copleșitor de dureroasă, cea pentru a cărei tămăduire s'a întrupat din Fecioara Maria, s'a lăsat baljocorit și omorât ca un tâlhar. El, care a venit să mântuiască lumea.

Sufletele sunt însă tot învrătoșate și de aceea suferința dăinuiește.

În numele lui Crist, care s'a răstignit pentru noi, fiți mai iertători voi ceice sunteți tari; și, în numele Sfintei Cruci, întindeți astăzi o mână de ajutor celor amărâți. Iar voi toți căți plângeți și ați suferiți, ștergeți-vă lacrimile; e ziua Domnului astăzi și trigați!

Hristos a înviat!

C. Torsan.

La datorie.

— Un cuvânt sincer către frații preoți —

Cum ne-a trezit din somn și nepăsare primejdia ce ne amenință prin proiectata lege a cultelor! Cum ne am ridicat cu toții, ca un singur om, într'un singur glas și cu una însuflețire, și am alergat la Cluj, ca să prevenim, încât se putea, primejdia comună ce ne amenință. Primejdia, grație lui D-zeu, care totuși nu poate răbdă atari nedreptăți strigătoare la cer cum ni se pregăteau nouă, grație abilității arhierelor noștri, grație și înțelepciunii Guvernului, — *deocamdată* — a trecut. Dar oare ne putem mulțumi, putem să ne credem în siguranță, putem să ne întoarcem la indiferența și neglijența noastră din trecut? Dușmanii, cari ne-au jurat moartea, să fim siguri, nu vor lăsa nimic neîncercat să ne subsape și să ne facă mizerii pe alte căi și cu alte mijloace, ce le-au folosit și pân'aci, și le vor folosi, deși, poate, litera legii nu le va da drept. De aceea e suprema noastră datorie, să veghiem și să ne întărim.

Deși manifestațiile ce s'au produs spontan în sufletul credincioșilor noștri, fie acasă, fie la Cluj, ni-au dovedit că suntem tari, că avem o biserică conștie de demnitatea ei, — toluș faptul că ne-am temut, ne spune, că avem încă părți slabe, avem încă elemente slabe între noi. Ori cât ne-am știut de tari, ori cât am fost de insuflețiți, totuș n'am fost siguri de noi înșine; legea proiectată ne putea face rău și ne-am temut. E datoria noastră să întărim acum și elementele pentru cari aveam teamă. Aceasta nu se poate face decât prin *deșteptarea și întărirea conștiinței catolice în poporul nostru*.

Acest lucru nici nu ne va fi prea greu, dacă vom fi la înălțimea chemării. Dacă vom ști, că noi mai întâi suntem preoți și suntem datori a da seama de fiecare suflet care este încredințat conducerii noastre spirituale. Cel ce va fi la înălțimea chemării sale de preot, va întări pe păstorii săi prin activitatea sa.

Poporul nostru în fond este catolic: el știe de Sf. Petru, de primatul lui, știe de Papa dela Roma și de puterea lui. Concepția sinodală nici nu încapă în capul poporului dela sate. El știe că precum este un D-zeu în cer, și un Hristos, tot așa numai o Biserică a lui Dumnezeu poate exista, și numai un cap văzut al ei. Prin urmare a-i desvoltă conștiința catolică nu va fi greu. El știe că noi dela Râm ne tragem; el știe că Roma a ridicat popoare și că și azi toate popoarele latine sunt catolice. E nevoie însă a pune în mișcare mijloace potrivite. Și aceste sunt, ori ce-am zice, cateheza, predica și lectura bună.

Acum se văd în mare parte neglijențele trecutului. Ne-am teme noi azi de defecționări, dacă preoții din vechime ar fi fost la culmea chemării și-ar fi

făcut conștiincios cateheza în școală și predici cu conținut în biserică?

Ce păcate enorme a avut însă preoșimea pe conștiință acum nu de mult în privința aceasta! Cateheza se lăsa s-o facă învățătorul; predici nu erau cu lunile.

Dar nici nu trebuie să mergem prea departe cu deceniile. În prezent tot mai sunt preoți cari par a nu-și da seama nici acuma, ce păcat grozav fac prin aceea că neglijează cateheza și predica! I-mi spunea un domn revizor de control că d'n cele 17 comune ce le inspectează, în 11 nu catehizează preoții de loc ori foarte rar! Se poate admite un lucru ca și acesta? Nu înseamnă aceasta a lăsa poporul să crească fără de credință? Să nu ne mirăm apoi dacă cu timpul unii ca aceștia vor amenința cu neunirea ori cu po-căitismul.

Tot așa stă lucrul și cu predica. Unii preoți cred, că orice motiv, cât de neînsemnat, e suficient pentru a-i scuză dela predică în Dumineci și sărbători; ba că e prea cald, ba că e prea frig; ba că poporul e prea ostenit, etc.

Așa nu vom întări credința catolică. Preav. Ordinariat ar trebui să ia măsuri de control mai eficace și neglijențele să le pedepsească în mod exemplar. Toate funcțiunile din lume sunt controlate intensiv. Să privim numai serviciile Statului; e și prea excesiv ce se face cu controlul profesorilor șcl. Dar preoții sunt lipsiți de orice control serios și eficace. Căci credem că nu va afirmă nici un binevoitor, că controlul Mon. protopopi, al ziarului de servicii sacre, ori chiar și vizitațiile canonice ce se fac rar și solemn, sunt mijloace eficace pentru a asigura îndeplinirea statornică și conștiincioasă a datorințelor preoțești. Nu se aplică nici mijloacele celelalte recunoscute și practicate în biserică catolică apuseană pentru promovarea diligenței clerului: lauda, recunoștința, indemnul, mustrarea, înfruntarea ori chiar pedepsirea acolo unde li-e locul. Intre astfel de împrejurări nu e mirare, dacă în unii preoți adoarme zelul dela început și în lipsa de control și supraveghere mai apropiată, li se formează o conștiință laxă, care nu mai are „cazuri“, nu mai vede neglijențe în nimica. De aici tembelism, lipsă dela datorie, neglijență, ne-activitate, moarte.

Nu așa adevăratul preot, care aude zilnic în tăcerea meditației, a rugăciunii și a citirii Sfintei Scripturi îndemnul sf-lui apostol Pavel: „Ațiți darul lui D-zeu, care este în tine prin punerea mâinilor mele“. (2 Tim. 1, 6) și: „slugii Domnului nu i-se cade să se sfădească, ci blând să fie către toți, harnic a învăța pe alții cu răbdare, cu blândețe...“ (ibid, 2, 21) etc.

Cum va face preotul meditație, mărturisire mai deasă, liturghisiri, predici, cateheze, când nu-i cere nimeni seamă niciodată? E clar, că fără control bun și serios, preotul va deveni neglijent, neactiv, ba va ajunge și pe căi rele și în afaceri lumești. Roadele activității pastorale unui astfel de preot va fi desbinarea credincioșilor, scufundarea lor în neștiință ori în moravuri ușoare, tembelism și letargie orientală.

Suflu ne trebuie, un nou suflu, o nouă viață, care să ne ridice la nivelul bisericilor din Apus.

Un alt mijloc foarte potrivit, ba inomis necesar, între împrejurările de azi, e *lectura*. Preotul în vederea interesului mare al parohiei sale: luminarea credincioșilor săi și liniștirea lor, trebuie să facă chiar jertfa de-a împărți broșuri folositoare între ei pe cheltuiala sa. Mai bine să cheltuiască acum puțin, decât să piardă, prin vre-o răscurare pornită din ignoranță, totul.

Convingerea catolică nu se poate întări prin nimic așa de bine ca și prin broșurile edate de *Reuniunea de misiuni din Lugoj* în biblioteca „*Să fie lumină*“. Aceste broșuri sunt instructive chiar și pentru preot. Toți trebuie să le aibă, să le împărțească. Sunt ieftine.

Dogmatica fundamentală (V. I-II.) a I. P. S. Mitropolit încă e importantă în combaterea curentelor rele și periculoase dintre noi. Este în vol. II un foarte documentat articol în chestia *legii strămoșești* a Românilor, care va fi spre mare folos preotului în discuția dintre noi și ortodocși.

Bune servicii pot face în aceasta privință și alte cărți și articole: D. p. Sinagoga și Biserica de Dr. N. C. Paulescu; Primatul papilor în istorie de P. Dr. Tăutu, articoliu aceluiasi despre încreștinarea Românilor și activitatea sf-lui Niceta apostolul Românilor publicați în „Cultura creștină“ din 1923—24. Cartea Părintelui Bojor apărută curând la Gherla (Unirea bisericilor), diferitele lucrări valoroase ale P. S. Nicolescu dela Lugoj despre papi si opera lor. Cel ce nu e prevăzut cu aceste cărți și broșuri — la cari se pot adăuge și cele ale „*Presei bune*“ din Iași, va fi lipsit de cele mai prețioase mijloace și izvoare din care se poate lumina și pe sine și poporul. Pătrunderea acestor cărți și broșuri chiar și în popor și la intelectuali e azi absolut necesară. Chestia papatului și a unirii noastre cu Roma în urma discușiunilor arhericilor dela Senat, au devenit de cea mai mare importanță și noi trebuie să întărim pe credincioșii noștri în aceasta privință cât se poate mai bine și cu toate mijloacele ce ne stau la dispoziție. Avem nevoie de credincioși tari, convingși. Și convingere fără instrucțiune, fără carte, nu este.

Să ne trezim dar în ceasul al unsprăzecelea; primejdia ne pândește. Să nu fim siguri niciodată de situația noastră. Niciodată n'am făcut prea mult pentru întărirea noastră.

Am socotit că e bine să spun fraților preoți aceste adevăruri și îndemnuri, nu pentru că n'ar fi alții mai chemați să le spună, dar am socotit, că tot e mai bine să le spună chiar un necompetent, decât să rămână nespuse. În sfârșit, când e vorbă de binele bisericii și de mântuirea sufletelor, oricare, care are de spus o vorbă bună și adevărată, e competent s'o spună; căci doar suntem frați de aceeași demnitate și cu aceleași răspunderi. Sus dar inimile, frați preoți! Nimic nu-i târziu; dar odată trebuie să ducem pastorația noastră și intensitatea muncii noastre la cel mai înalt grad posibil. Dumnezeu va fi cu noi si răsplata Lui va fi mare.

Păr. Dr. Tăutu,
spiritualul teologiei.

Congresul românilor uniți, Cluj 22 Martie 1928

— Cuvânt prezidial. —

„Intâiu drept aceea mulțumesc Dumnezeului meu prin Isus Hristos pentru voi toți, căci credința voastră se vestește în toată lumea“.

(S. Pavel către Romani I. 8).

Venerați și iubiți Frați creștini!

1. Prin aceste cuvinte frumoase a lăudat Sf. Apostol Pavel pe primii creștini din Roma, pentru că tăria și statornicia credinței lor, era cunoscută tuturor bisericilor creștine de pe atunci. Și vrednici au fost de laudă Romanii în toate timpurile pentru credința lor, căci deși au fost în Roma în decursul veacurilor multe feluri de răzmerițe și turburări, dar biserica Romei nici când nu a rătăcit în credință. Ea a fost stânca de granit, de care s'au lovit toate valurile furioase ale lumii și toată răutatea oamenilor, dar fără ca să o poată mișca din loc. Față de Roma s'au adevărit întru toate cuvântul Domnului: „*Non praevalent*“ nu vor învinge, căci cu această biserică pururea statornică în credință a fost și va fi până la capătul veacurilor.

Dela Roma a primit și neamul românesc credința creștină deodată cu formarea lui ca popor, și în legătură ierarchică am fost cu Roma până când „fatalul destin al istoriei“, ne-a rupt, fără ca să fim fost întrebați, dala sînul ei, dela izvorul curat de lumină și căldură, și timp de aproape 900 de ani am rătăcit în întunec și în umbra morții.

Legăturile cu mama dulce și drumul spre adevăr și mântuire, și în acelaș timp spre cultură și civilizație, l-au aflat strămoșii noștri la anul 1700, prin unirea în credință cu aceeaș biserică sf. a Romei vechi. Aceasta unire a fost un dar nespuse al milei și bună-tății Dumnezești. Căci oricât s'ar fi amestecat și in-

teresele omenești în acel act, precum se întâmplă în tot ce se face între oameni, neîndoios este, că în linia principală lucru D-zeesc a fost, îndreptat mai întâiu spre mântuirea sufletelor.

Însă durere că acest mare și epocal pas al strămoșilor noștri dela 1700, nu s'a putut bucura de pacea și liniștea recerută ca să își poată îndeplini sublima sa chemare în mijlocul neamului românesc. Adeveritu-s'au dela început și până azi asupra păstorilor și fiilor bisericii noastre cuvintele Domnului: „Nu este învățacel mai bun decât dascălul său” (Mateiu 10, 24) și: „Dacă pe mine m'au persecutat și pe voi vă vor persecuta” (Ioan 15, 207). Ba chiar acesta este semnul distinctiv al aleșilor săi, dacă vor fi prigonți, dar având asigurare, că până când vor fi tari și statornici în credința lui și biruința le va fi asigurată: „In lume scârbă veți avea, ci îndrăzniți: eu am biruit lumea” (Ioan I, 33).

2. Scârbă mare avem și noi românii uniți acum și prigoană grea ne amenință, pentru că ura grecismului în contra latinității, veche, dinainte de creștinism, cursă prin canalurile murdare ale Fanarului în câteva suflete pălimate între arhierii bisericii ortodoxe române, ne-a jurat pierirea. Au spus-o pe față în Senat, că vor să ne desființeze și printre mijloacele de distrugere cer dela guvern să le pună la dispoziție chiar și legislația țării, deocamdată prin legea cultelor minoritare, între cari venim socoliți și noi. Dar viu e Domnul! și zădarnice vor fi uneltirile lor, și noi vom birui. Un presemn al acestei biruințe este chiar și însuflețirea întreg clerului și poporului credincios, atât de strălucit reprezentat aci, pentru apărarea drepturilor și a existenței bisericii noastre.

Eu vă mărturisesc, Fraților! că doar în viața mea nici când n'am avut momente mai emoționate și mai înălțătoare ca acum, când văd aici de față elita, floarea clerului și a poporului nostru credincios, adunați ca să mărturisească cu țările și gata să apere cu toate puterile Sfânta noastră unire cu Roma.

Nici când n'am simțit mai aproape de izvorul dător de viață: Preasfânta Inima lui Isus, din care noi avem să scoatem țaria credinței, puterea irizistibilă a dragostei și mângâierea prea dulce a nădejdei. Nici când nu m'am simțit mai aproape de Roma, de unde timp de 230 de ani s'a revărsat cu alăta îmbelșugare preste noi valurile de căldură ale credinței adevărate și lumina culturii și a civilizației apusene.

3. Un suflet și un gând ne-a chemat aici, un suflet și un gând să fim pururea și atunci puterea omenească nu va fi care să ne biruiască. Luptă dreaptă luptăm, cu arme curate luptăm, și nu avem să ne temem de nimeni. Căci în frunte avem conducător pe însuși Isus Hristos care binecuvântând lupta, ne și întărește zicând: „Nu te teme turmă mică” (Luca 12, 32) căci parte faci și tu din marea

mea turmă, din Biserica mea, pe care nici puterile iadului nu o vor învinge.

În frunte avem pe vicarul său pe pământ, carele din stânca neclintită a Vaticanului veghează și peste noi. Și cu toate că asupra umerilor lui apasă grija alor peste 300.000.000 creștini, are totuși în inima sa un locșor și pentru noi, cei mârniți și prigonți acum, și multe dovezi ne-a dat și până acum că voește să ne ajute și ocrotească în toate năcazurile noastre.

În fruntem ave pe Preasfințiii noștri arhierii, cari cu adevărat zel de Apostol de săptămâni de zile, necruțând timp și osteneală, luptă pentru apărarea bisericii. În deosebi însă trebuie să ne exprimăm venerațiunea cea mai profundă și admirația noastră față de I. P. S. Sa Mitropolitul Vasile Suci, care cu toată neputința sa trupească în care a căzut în urma unui morb nemilos, cu muncă de martir stă la cârma corabiei lui încredințată.

În jurul lor stăm ca o oaste bine încheată noi toți: clerul și poporul și vom fi nebiruiți! Preoții, pentru ca din mâinile lor va cere dreptul judecător sufletele credincioșilor la marea judecată. Iar mireni, fiindcă despre ei zice Apostolul neamurilor: „Voi sunteți biserica lui Dumnezeu întru care spiritul lui Dumnezeu locuiește” (I Cor. 3, 16) Nu lăsați dar ca aceasta biserică sfințită prin adevărata credință catolică să fie pângărită și spurcată de către aceia, cari nu mântuirea sufletelor noastre o vreau, căci nu de suflete îi doare pe ei, fără numai din patima urei, din suberie și din meschine calcule politice, caută să ne distrugă Sionul nostru cel sfânt.

4. Înapoi ar fi păcat și rușine să mergem, căci nu merge lumina la întuneric, nici adevărul la rătăcire și minciună, decât dacă vrea să săvârșească fapte de rușine și criminale. Destul a fost odată! Rătăcirea Grecilor și Bulgarilor, ne-a răpit odată ce am avut mai scump în lume: Credința strămoșească a Romei, conștiința originii latine, curățenia limbei și haina prea strălucită a ei: Literele latine. Timp de 900 ani am rătăcit în cea mai grea robie sufletească, în cel mai negru întuneric; limba ni-s'a pocit până a nu i-se cunoaște originea, iar haina ei, literele latine, s'a schimbat cu haina streină a Alfvitei și a Azbuchelui, din care tot numai unirea noastră o a scos, făcându-i astfel cu puțință apropierea sa la limbele culte ale fraților din Apus. Nu vom suferi să fim rupți iarăși prin importarea culturii Voltairiene și otrăvire a sufletelor prin morala laică, fără Dumnezeu, și nu mai putem tolera ca și cultura și civilizația creștină adusă și sădită de biserica noastră în sufletele credincioșilor noștri încă să fie zugrumată prin amorțirea orientală și otrăvită prin raționalismul și ereziile sectelor protestantice, din ale căror izvoare vor să ne adape. Arhierii români ortodoxi, cari prin congrese mondiale fraternizează cu ele.

5. Să o știe toți farizeii habotnici și toți neodihnii războinici, că nu vom rupe peceștile dela 1700! Nu vom rupe acele peceși simple de buchii trudite, ci le vom întări din nou cu sigile împodobite cu toate cuceririle strălucite ale catolocizmului încadrat în podoabele ritului nostru recunoscut din partea Sfântului Scaun Apostolic al Romei, alături de limba liturgică de: Rit național românesc. Peceștile strămoșilor dela 1700 erau înmuiate mai mult decât în ceară roșie, în lacrimile de jale și de suferință ale veacurilor de durere și robie, în care îi aruncase în mare parte ortodoxia orientală, aproape gata să-i dea plocon și calvinizmului unguresc. Ale noastre înmuiate sunt în muncile de apostol și în luptele de mucenici ale urmașilor acelora și dacă lipsă va fi înmuia-le-vom chiar și în sângele nostru pe care gata suntem a-l vărsa pentru credință!

6. Martirii nu a lipsit nici când în biserica catolică. În misiunile lăfite pe întreg globul pământului în fiecare an sunt cazuri de martiriu; mulți profeți și chiar și femei și fecioare plăpânde i-și varsă sângele, își dau viața pentru credința lui Hristos. În China unde bolșevicii au deslănțuit o grozavă revoluție care durează de mai mulți ani, chiar și un episcop a fost ucis în anul trecut. Iar în Mexico francmasoneria prin călăul ei, tiranul Calles, a reînnoit ororile persecuțiilor lui Nero și Dioclețian. Ce mirare va fi, dacă și pământul scumpei noastre țeri, va fi adăpat cu sângele martirilor noștri? Această va fi însă semnul bluinței noastre, căci dacă, după cum spune Tertulian: sângele martirilor era sămânța creștinilor, și sângele martirilor noștri va fi rova dumnezeiască, care va face mai roditoare grădina aleasă a bisericii noastre.

Să fim dar mândri și fericiți că facem parte din biserica lui Hristos care împodobește și azi cerul cu Sfinși, și să ne ferim de a cădea iarăși în amorțala orientală fără vlagă, neroditoare, moartă chiar. Prin Roma am ajuns la cunoștința adevărului și numai fiind strânși uniți cu ea ne vom asigura și calea spre plaiurile fericirii de veci.

Prin Roma am ajuns la lumina culturai și a civilizaiunii apusene, și numai prin păstrarea culturai creștine de ea lăfite între popoare și acum, vom putea înainta în cultură, ca să ne curățim de resturile barbariei balcanice și să avem loc de frunte între popoarele culte și creștine.

C inimă plină de bucurie, cu cea mai mare dragoste și cu nădejdea că veți fi cu toți apostoli adevărați ai Sfintei noastre cauze, vă salut și declar Congresul deschis.

Președinte :

Dr. Iacob Radu,

prepozit capitular de Oradea, prelat papal.

Zile grele.

— O mică contribuție la istoricul liceului din Beiuș —

Ziua de Joia Mare din anul 1919 o consider ca pe una din cele mai grele zile din viața mea, când puterile mele trupești și sufletești nu fost puse la grea încercare.

Eram în vacanța Paștilor. Din 225 elevi, câți erau în Internatul Pavelean de băieți din Beiuș, au rămas 60, cari, din lipsă de parale, ori din alte considerațiuni familiare, au ramas în institut. Dintre 5 superiori câți eram în Internat, 2 erau în concendiu la vetrele părințești, rectorul s'a făcut nevăzut, numai doi, Gavril Totu și eu, purtam grija grea a noastră și a celor 60 copii remași în Internat. Tururile, ce se auzeau din depărtare, ne vesteau, că peste orașul nostru de sub poalele munților Bihorului, nori negri se ridică, gata să se prefacă curând într'o teribilă furtună, al cărei sfârșit nu-l puteam prevedea. Bieții copii, pururea veseli, nepreocupați de grijile zilelor grele ale acelor vremuri, în Joia Mare deveniră foarte îngrijorați, auzind poveștile noastre serioase pline de prevestiri: „Fiți cuminiți, băieți, purtați-vă bine și nu faceți șgomot! La biserica nu putem merge azi, căci oameni răi din lumea rea nu ne lasă să ne închinăm lui Dumnezeu în biserica Lui”.

Auzeam că protopopul s'a refugiat, iar pe fi' iertat directorul Ștefanică îl înduplecară căsenii și oamenii buni să se refugieze. Noi doi, văzându-ne în mijlocul copiilor, ne-am hotărât că numai împreună cu dâșii vom părăsi internatul. În tot ceasul ne veniau vești din oraș că bolșevicii, în special săcuii, ne amenință grozav, luând hotărârea că „cuibul de Valahi”, adică liceul și internatul, să fie aruncate în aer. În timp ce unii ne sfătuiau să ne refugiem și noi, veni vestea că bolșevicii au fost bățuți la Dealul-Mare, frontul e rupt, bolșevicii în retragere, luptându-se, se apropie de Beiuș. Vestea o confirmă faptul că, pela 3 ore p. m., o baterie de artilerie de a bolșevicilor, lătră necontentit, depe dealurile Mezieșului. În astfel de împrejurări ne-am hotărât, eu și colegul Totu, să mergem la comandantul bolșevic din loc să-l rugăm să ne dea voie, ca Vineri dimineața împreună cu copiii, să putem părăsi orașul și să mergem la Oradea.

Eram gata de plecare, când am constatat că, cu vestă închisă nu ne putem prezenta în fața celorlaltor puternici, cari făcuseră deja judecata popilor pentru a doua zi de Paști, când urmă ca toți popii din Beiuș să fie impușcați sau spânzurați. N'aveam ce face. Trebuia să fim cu lumea. Ne-am hotărât să ne îmbrăcăm „în civil” cu cravată roșie. Dar cum n'aveam nici vestă civilă, nici cravată roșie, ne-am îndoit înăuntru Vesta cea popească, iar printre cele vechituri ale internatului am găsit s'o sdreanță frumoasă. Am prins pe urmă mare curaj, când îl văzui pe colegul Totu în civil și cu cravată roșie. Eră o adevărată mutră de bolșevic! Să fi tot căutat un tovarăș mai bun, între bolșevici, nu găseai. Pe mine m'a cam „compromis” barba, dar mă mângăiam cu aceea, că mai văzusem prin Beiuș bolșevici devotați cu barbă, ba chiar și cu perciuni. Astfel echipați, am plecat spre gară, înspre lagărul de lemne, unde eră plasat comandamentul trupelor în rezervă.

Apropiindu-ne de comandament, cu surpriză am văzut mulțimea de soldați echipați în regulă, unii odihnindu-se și amuzându-se de bubuitul tunurilor, alții gata să plece, nu înainte, ci 'napoi. Numai atunci ne-a cuprins o groază, când un militar a strigat către noi, cum de putem să fim civili când ori ce „tovarăș bolșevic” trebuia să fie militar. Numai atunci am văzut marele pericol în care căzusem, când ne văzurăm impresurați de oameni, cari puteau să tregă în noi fără nici o răspundere. Nu avurăm însă timp

să meditam asupra împrejurărilor, căci am intrat imediat la comandant. M'am simțit cumva mai ușurat, când în comandant am recunoscut un locotenent cu care stătusem mai înainte câteva luni în Oradea. Și dânsul a rămas foarte surprins, când ne-a văzut. Mirat ne întrebă, cum de am putut intra la el, căci, după cum ne spuse șoptind, gloata mare de oameni ce e afară n'o mai poate disciplina, iar să meargă în linia de foc, nici vorbă! I-am spus scopul venirii noastre, și l-am rugat să ne dea voie ca în cealaltă zi, adică în Vinerea-Mare, să putem pleca cu cei 60 de elevi la Oradea. Ne-a spus că putem pleca, scrisoare însă n'a vrut să ne dea. „Măine — zise el — la tot cazul veți fi liberi și veți putea face ce veți voi“. Totodată ne dădu doi militari ca să ne scoată din mulțimea de soldați bolșevici.

Nu știu cum am ajuns acasă, căci ne ardea pământul sub picioare. Acasă însă găsind pe cei copii, aproape cu toții mici, plini de groază, am dat ordin să ne baricadăm.

Spre norocul nostru aveam multe lemne de foc în metri cubi, ne-am hotărât deci să ne izolăm total, înfundând toate ușile cu lemnele din curte. Micii eroi, cu un zel extraordinar, conștii de misiunea ce aveau, mândri, își făceau datoria. Pe unii trebuia să-i oprim chiar să nu ridice singuri, câte un butuc mai mare. Iar noi — Totu și eu — ca niște comandanți ce cetate, supravegheam mersul lucrurilor. Știam, prea bine, că mare ispravă nu facem, dar ne-am mângăiat cu aceea, că bieții copii s'au simțit în mai mare siguranță, văzându-se cu totul izolați de lumea rea de afară, căci la noi nu putea intra nimeni, decât pasărea, și aceea pe de asupra zidurilor. Ca nu cumva să se întâmple vre-o nenorocire cu bieții copii, ne-am hotărât să-i ducem în pivniță. Aici toți copii se rugau lui Dumnezeu în genunchi, făcând astfel acele suflute curate din pivnița mucegăioasă biserică de închinăciune.

Iar eu mă dușei în dormitorul cel mare din etaj și ca un mare strateg — eram obișnuit cu muzica tunurilor încă de pe front — ascuns între cele paturi, observam ce

se întâmplă în stradă și pe drumul ce duce la gară; mă uitam și la dealurile Mezieșului de unde auzeam bubuitul necortenit al tunurilor. Din când în când făceam și pe curierul, comunicând colegului Totu cele observate. Mai treceam pe lângă pivnița cu vin, și mai trăgeam câte un pahar pentru a-mi amorși nervii grozav de excitați. Cam pe când se învăluia ziua cu noaptea, văzui că armata bolșevică se retrage fără nici un plan într'o nerânduială nemai pomenită.

Cauza am aflat-o numai mai târziu, și anume: Armata română rupsesse frontul la Ciucea și de frică să nu fie închiși în valea Crișului Negru, au rupt-o la fugă care n'cotre au putut, lăsând în știrea Domnului, arme, munițiuni și alimente.

Am avut o noapte grozavă. Tunurile nu se mai auzeau. Liniștea grozavă ne dădea de bănuț că în această noapte se pregătește ceva. Dar ne-am înșelat, — am ajuns dimineața teferi. Des de dimineață eșii la fereastră și dând cu ochii de un român cunoscut, cu bucurie am aflat că bolșevicii au fugit, mâncând pământul și că nu mai e nici unul în oraș. M'a cuprins o bucurie de copil și cu un entuziasm nemai pomenit m'am întors la internat, vestind la toată făptura scuturarea jugului bolșevic și apropierea armatei române.

În anul acesta, când liceul din Beiuș, sărbătorește 100 de ani dela înființarea lui, mi-am adus amint de acele zile grele petrecute în internatul alipit de acest liceu. Și m'am gândit ce bine ar fi, dacă acei 60 elevi de atunci, azi toți bărbați, s'ar întruni împreună cu noi la Internatul Pavelean din Beiuș, cu ocazia acestui jubileu, ca la fața locului să prăznuim amintirea lor, aducându-ne aminte de adagiul latin „*Ouod pati durum erat, meminisse dulce*“. Să mai îmbrățișăm odată cu drag acele ziduri sfinte, cari ne-au apărat și ne-au ocrotit în acele zile cu adevărat grele.

Silviu Tămaș,
preot, profesor.

EPISCOPUL BARON VASILE ERDELI (Ardeleanu, Erdélyi) (1843—1862)

de Dr. IACOB RADU, prepozit prelat papal.

(Extras din Istoria Diecezei române-unite a Orăzii-Mari, în lucrare).

(Continuare).

În anul dintâiu al păstoririi sale, în toamna anului 1843, a plecat la dieta din Pojon și tot acolo s'a aflat și la memorabila dietă din 7 Noemvrie 1847 11 Aprilie 1848. În ședința din 4 Februarie a ținut un foarte judicios discurs, în care descrie în colori vii neînțelegerile și frecările ivite între domnii feudali și iobagii împroprietăriți prin legile urbariale și pentru curmarea acelor și dreapta rezolvire a chestiei despăgubirii foștilor proprietari, a propus să se numească o comisie care să o studieze cu deamăruntul și apoi să vină cu un proiect de lege care să o rezolveze spre îndestulirea ambelor părți. A mai vorbit și în ședința din 6 Aprilie la proiectul de lege religionar.¹⁾ la dieta din Debreșin nu a luat parte.

4. În 11. Maiu 1848 a dat un faimos circular, în care cu mare bucurie vestește, că prin legile votate în dieta de mai sus, a sosit pentru toți mult

dorita zi a libertății, prin care sub ocârmuirea unui guvern maghiar independent și responsabil și sub domnia unui rege constituțional, poporul român a ajuns la libertatea și egalitatea de care vrednici sunt toți ca niște ființe zidite după chipul și asemnarea lui Dumnezeu; iar aceasta în mod firesc ne îndatorează să fim recunoscători și devotați patriei maghiare dulci și binecuvântate de Dumnezeu! Preamărește în deosebi ștergerea iobăgiei prin care și poporul român s'ar fi făcut conproprietar al patriei comune. Și fiindcă toate acestea avem să le mulțumim generosității nobilei națiuni maghiare, datori suntem și noi, a-i fi recunoscători și gata a apăra constituția țerei cu toate puterile noastre, convinși fiind că Maghiarii și Românii sunt frații cei mai buni (!), căci Maghiarii nu au pe fața pământului alți frați de rasă, iar Românii deși au pe Italieni și pe Francezi, dar aceia sunt departe și în urma situației geografice suntem încunju-

¹⁾ Márki S. op. citat p. 60.

raji de Slavi, și de aceea Românii și Maghiarii numai prin luptă comună și solidară își pot apăra existența. Nici nu ne cer Maghiarii să ne renegăm originea și limba, din contra ne asigură toate mijloacele ca să ni-o cultivăm, deci liniștiți fiind în această privință, să ne nisuiim a ne iubi reciproc și a le învăța limba cum și ei bucuroși o învață pe a noastră (sic!).

În sfârșit comunică cuprinsul articolului de lege XX despre egala îndreptățire a cultelor. Ca urmare a tuturor acestora, ba poate că mai mult silit de guvern, a comunicat în 28 Maiu și 31 Iulie 2 ordonanțe ministeriale în care clerul și poporul se îndemnă la liniște și credință către stăpânirea guvernului revoluționar (cuprinsul acestora se vede numai după registru, dar textul nu l'am aflat.)

Tradiția spune că în anul 1849 ar fi primit vizita guvernatorului Ludovic Kossuth în palatul său din Oradea și l'ar fi găzduit în reședința din Beiuș, când acesta văzând pierdută cauza revoluțiunii, se refugia spre Arad și Timișoara către Turcia. Această întâmplare era să-l ducă și pe el la soarta lui Ladislau Bémer, confratele său rom. catolic de aici, care și-a pierdut scaunul și numai prin grația Impăratului a scăpat de ștreang.

De sigur că această explozie de dragoste față de Maghiari a fost exagerată și izvorită din fiorii, ca să nu zicem beția, de libertate ce inundase toată Europa. Maghiarii au arătat mai târziu cum înțeleg ei libertatea pentru popoarele pe cari le sugrumau de alătea veacuri, și episcopul Erdeli a fost printre cei dintâii desiluzionați și în toată viața lui s'a arătat foarte loial și devotat Impăratului Francisc Iosif I., dela care, trebuie să o recunoaștem, că atât el cât și biserica noastră întregă, au primit multe și mari binefaceri.

5. Alitudinea politică a lui Erdeli în anii 1848—49 este explicabilă, dacă socotim că Românii pe atunci, chiar și cei din Ardeal, erau foarte desorientați în politică și foarte mulți vedeau fericirea și viitorul națiunii mai de grabă asigurate alătura de Maghiari și în contra Austriei, decât invers¹⁾. Precând se ținea în Blaj la 3/15 Maiu marea adunare, la care au fost delegați și din Bihor și din Banat, dar se pare că numai ca observatori și nu ca reprezentanți ai popoului român din acele părți²⁾, s'a ținut și în Pesta sub conducerea lui Emanoil Gozsdu, o adunare a Românilor din Arad, Bihor și Banat, dar mai mult de caracter confesional ortodox și particular decât public românesc³⁾. Din această adunare cu datul 21 Maiu 1848 s'a înaintat o petițiune către ministrii Impăratului, în care după ce se expun doleanțele de ordin confesional culminante în despărțirea de către Sârbi, dorințele sau poftele lor politice (în cuvinte aproape

identice cu cele din circulare lui Erdeli) sunt: „După credința ce o avem către frații noștri Unguri, și cu care credință, precum tare credem, și din partea lor vom fi întîmpinați¹⁾, poftele noastre cele politice în următoarele puncturi le cuprindem“ (Urmează 4 puncte sau poftte foarte modeste.)

Manifestul Impăratului Ferdinand al V-lea din, 10 Iunie 1848, proclamațiile ministrului de interne ungar contele Ludovic Battyányi, și mai ales cea din 28 Iunie, către: „Frații noștri Români“, pline de promisiuni și de lingușiri, și credem că în măsură și mai mare circularul episcopului Șaguna, despre care vom vorbi îndată, au zăpăcit pe Românii de aici, încât deputatul de Bihor, nenorocitul Dragos, și alți câțiva tineri, au intrat cu totul în apele lui Kossuth, plătind acela cu viața nesocotita sa faptă de a fi încercat să atragă pe eroul Avram Iancu în cursa vicleană a lui Kossuth. Însuși Gozsdu, deși incontestabil mare român, până la capătul vieții sale a fost stăruitor prieten al frăției româno—maghiare²⁾.

Mai mult, se știe că chiar și unii mari patrioți români emigrați sau veniți de preste Carpați în Ardeal și Ungaria, ca Cesar Boliac și Nicolae Bălcescu, căutau o împăcare și înțelegere sau alianță a Românilor cu Ungurii. C. Boliac scosese în acest scop chiar și o foaie, iar N. Bălcescu a prezentat contelui Battyányi, ministru de interne ungar, un proiect de lege despre recunoașterea și garantarea drepturilor națiunii române, redactat de câțiva deputați români în dieta revoluționară din Debrefin, aderenți și zeloși propagatori ai acelei înțelegeri și alianțe³⁾. Precipitarea evenimentelor a răsturnat cu totul această încercare, ea este însă un document elocvent al acelor vremi, care arată că sunt în istorie momente, când sub presiunea evenimentelor tragice și inevitabile, și în inimile cele mai învrăjbite, se pot produce aceleași sentimente de unire și conservare.

În astfel de momente la cari se mai poate adăuga și frica de cruda răsbunare, la care putea fi supus și Erdeli din partea revoluției atunci triumfătoare și cu sediul în apropiatul Debrefin, trimiterea aceluia circular este foarte explicabilă și nime nu i-o poate socoti de păcat, cu atât mai puțin de tradare națională. Convîngere despre necesitatea împăcării Românilor cu Ungurii putea avea și el ca și aceie mari patrioți cari au fost C. Boliac și N. Bălcescu, iar teama de opresiunea revoluției neîndurătoare în asemenea cazuri, încă ni se pare scuză mai mult ca suficientă.

6. Că în ce situații dificile și la ce hotărîri, mai târziu greu de înțeles, poate să ajungă une ori chiar și cel mai înțelept om și cel mai iscusit diplomat, cum a fost episcopul ort.-român de atunci Andreiu Șaguna, dovadă este circularul pre care el l'a dat

1) T. V. Păcățeanu, op cit. p. 241 și u.

2) Oh. Barițiu, t. II. p. 671.

3) T. V. Păcățeanu, p. 343 și u.

1) Sublinirea este a noastră.

2) Márki S. op. cit. p. 58 și u.

3) T. V. Păcățeanu, f. 612 și u.

către clerul și poporul său în 18 Iunie stil vechiu 1848 din Peșta, unde se afla atunci după reîntoarcerea dela Insbruc unde fusese cu deputația aleasă de marea adunare din Blaj, ca să prezinte Impăratului petițiunea națiunii rămâne¹⁾.

Dupăce Șaguna descrie decursul audienței din 23/11 Iunie și înșiră drepturile și binefacerile milei împărătești promise prin rezoluția monarhului, în cuvinte pline de entuziasm și de admirație îndeamnă pe fii săi sufletești, să fie buni, credincioși Impăratului și țerei și ascultători de mai marii lor. Să aivă dragoste frășescă atât între ei, cât și către celelalte națiuni cu cari Dumnezeu a voit să locuiască într'o țară; să fie frați unul cu altul ca să se bucure cu toții împreună de bunătățile ei, dar să o și apere împreună cu puteri unite în contra dușmanilor, precum și în veacurile trecute au făcut, când țara le era mașteră: „Cu cât mai bucuros va face el (Românul) acum toate acestea, văzând că patria îl stringe la pieptul său adevărat numesc, și îl dechiară de al său adevărat fiu! Bravi vași arătați voi ostașilor din regimentele regulate, bravi vași arătați voi grănicerilor români mestecați cu bravii grăniceri săcui; bravi și prea bravi ați fost și voi cele două regimente curat române; bravi au fost moșii și strămoșii voștri, carii precum voi împreună cu conpatrioții voștri bravii grăniceri Săcui au purtat, și purtați cele mai grele slujbe în Țară, îngrediți adeva Patria, și o apărați de năpăstuirile din a țară. Arătați bravura acea și acum, fineți înaintea ochilor sfântul scop al armelor ce purtați, și trăiți cu consortașii și confrății noștri Săcui în dragoste frășescă și în armonie, întrebuițind armele care le purtați numai și singur spre apărarea dulcii noastre Patrii, și a fiilor ei“.²⁾

Așa au scris episcopii Erdeli și Șaguna în 1848! Și istoria se repetă, căci văzută am în decursul marelui războiu european circulare, pastorale și declarații de fidelitate și mai strajnice. Dar a face politică chiar și în vreme de pace și liniște încă este greu meștesug pentru un episcop, de zece ori mai greu este însă în timp de războaie și revoluții interne al căror sfârșit nu se poate prevedea!

7. Adevăratele și nesiluitele sentimente ale inimei sale le-a arătat Erdeli în circularul său din 14 August 1849, a doua zi după capitularea armatei revoluționare la Șiria. (De aci în colo toate circularele sunt în limba română.) Acesta este un adevărat imn de laudă și de mulțumită lui Dumnezeu, pentru că s'a îndurat a scurta zilele ispitelor în cari căzuseră fiii săi, prin mincinoasele promisiuni de libertate, egalitate și frățietate ale unor amăgitori cu suflet rău, și au ajuns iară sub părințeasca stăpânire a Înălțatului Impărat, care prin ajutorul armatei împăratului Rusiei, a readus pacea și liniștea în țară și a restabilit sigu-

ranța averei și a vieții. Drept aceea îndatorează pe toți, ca: „Către preînălțatul apostolicesc Impărat și Craiu Francisc Iosif I. cu sinceră aplecare, nemișcată credință, statornică ascultare și fiiască dragoste“, totdeauna să se poarte. Ordenează apoi obișnuitele rugăciuni și pomeniri în biserică.

Prin circularul din 20 August a ordonat ca: „toate semnele asupraitei revoluții, de ex.: cocarde, fașii roșii, cinte (brâne), pantaloni, fracă (sic!), căput, pălării ministeriale (!) și altele“, să le lapede, iară preoții înaintea sa, în orașe și în adunări mai mari, să nu cuteze altfel decât în reverendă a se arăta.

În legătură cu un ordin al primatului Ungariei, cardinalul Ioan Scitovszky, ca în predarea studiilor teologice, în actele și corespondența oficioasă bisericească unde și până acuma a fost în uz, să se folosească iară limba latină, Erdeli în 6 Septembrie 1849 No. 494, a dat un circular în care spune că, dupăce prin hotărârea (Constituția imperiului) M. Sale din 4 Martie 1849, s'a poruncit ca toți magistrații și auctoritățile administrative comitatense, să primească cereri și plânsori în limba fie cărei națiuni din imperiu, din acest îndemn: „adevărat național și sincer simț de a întări naționalitatea acum recunoscută“, părințește sfătuește clerul și poporul și chiar ordonă, ca toate cererile și plânsorile lor către dânsul, numai în limba română să le facă și tot în această limbă se vor conduce de aici înainte matriculele și toate celelalte protocoale și registre parohiale, și încă cu litere străbune latine, putându-se folosi de cele cirilice numai aceia, cari încă nu ar ști să scrie cu litere latine, cum se mai aflau între preoții din Arad și Banat veniți dela neunire și crescuți prin seminarele sau mănăstirile sârbești.

La sfârșitul acestui an, a publicat conform ordinului generalului comandant suprem Hainau de datul 1 Nov. 1849, în traducere românească Constituția din 4 Martie acelaș an.

8. După sugrumarea revoluției maghiare cu ajutorul armatei rusești, popoarele din monarhia austro-ungară cari rămăseseră credincioase Casei domnitoare, așteptau cu tot dreptul recunoștința și răsplata cuvenită pentru credința și jertfele lor. Cererile și durerile și-le exprimau și cuprindeau în jalbe și petițiuni, pre cari prin deputațiuni sau prin persoane influente le așteptau la înaltul tron, așteptând oftatele rezoluțiuni de dreptate și mângăiere. Astfel de petițiuni a înaintat și națiunea română din toate părțile monarhiei. Intre ele a fost și una înaintată din partea episcopului Erdeli în luna Ianuarie 1850 în numele Românilor din dieceza sa¹⁾: „de un cuprins atât de național românesc, precum de atunci încoace rar se va fi văzut din acea dieceză un act românesc scris cu atâta bărbăție“²⁾.

1) T. V. Păcăjeanu, p. 368-371.

2) Circularul în arhivul diecezan.

1) T. V. Păcăjeanu, p. 641 și u. In limba latină și în arhivul st.

2) Gh. Bărbăntiu t. II, p. 670.

În această petiție Erdeli mai întâiu protestează în contra faptului, că în Constituția din 4 Martie 1849. Români nici nu sunt numiți, nici nu primesc garantarea drepturilor pe seama naționalității lor, și cu toate că nici Croații, nici Sașii, nici Sârbii nu au adus pentru tronul Majestății Sale mai mari jertfe, nu numai că nu primesc drepturi speciale ca aceștia dar sunt lăsați pe mai departe pe mâna Maghiarilor, cari mai mulți și mai compacți fiind, vor continua a îi asupra ca în atâtea veacuri până acum. Protestează mai departe în contra înființării Voivodinei sârbești pe un teritoriu unde sunt 800.000 Români față de un număr mult mai mic de Sârbi. precum și în contra numirii de Sachsenland a pământului săsesc din Ardeal cu două terțialități de Români. Cere deci și pentru Români egală îndreptățire cu celelalte națiuni și ca; „Precum Ungurii își au guvernatorul lor, Sașii pe comitele lor, Sârbi voivodul și Croații pe banul lor, așa și Românii să-și aivă: „Țara Românilor“ — terra Romanorum — „Land der Romänen“, ocărmită de un prefect sau guvernator cu reședința în Blaj, a cărui jurisdicțiune să fie extinsă asupra tuturor Românilor, cari se află în comitatele Ungariei cari mai înainte aparțineau Ardealului, precum și în comitatele Maramurăș, Satumare, Bihor, Arad și Banatul timișan,

Admirabila sa petițiune o încheie cu această semnificativă rugare: „Iar pentru a arăta bunăvoința și grația Majestății Voastre față de această credincioasă națiune, și pentru a îi dărui un diadem de onoare, să binevoiască Majestatea Voastră a primi titlul de Mare principe al Românilor“. Credem și noi, că o dovadă mai strălucită de patriotism și de curaj politic, rar se mai vede în istoria noastră... Dela: „Țeara Romanilor“ până la România mare ar fi fost drumul mai scurt și mai ușor, de cum s'a făcut!

9. Scurt timp după aceea, la 1 Martie 1850, a dat o nouă admirabilă epistolă pastorală, în care după ce arată primejdia națională și atâtea alte rele ce a avut să le sufere neamul românesc prin despărțirea de biserica Romei din partea Grecilor și a sârbilor, cari i-au întunecat simțul național și i-au corupt limba răpindu-i și literele străbune, grăiește de marea binefacere ce s'a revărsat asupra lui, prin reunirea cu Roma datorită mai ales stăruințelor și protecției glorioasei Case domnitoare a Austriei. Prin unirea proclamată în adunarea națională dela Blaj (1700): „Au dobândit Românii învățători în Roma crescuți și deșteptători și luminători națiunii cvalificați, carii în întunerecul de Greci și de Sârbi în tot trupul națiunii române lăjit, au aprins lumina conștiinței de sine între Români, au curățit norii cei groși de pre orizontul națiunii române, s'au limpezit ochii Românilor și a străbătut vederea lor până la Roma și au privit la înșelăciunea streinilor și au început a o cunoaște și a simți cumcă și ei sunt o părticică de sânge mai nobil roman și nu sunt ei singuri pe fața pământului Europei de un

sânge și o limbă ci mai au și alți frați strălucili, cu cultură și civilizație preste toate limbile pământului, prin ce se pot îndemna spre propășire, ba împrumutată cultură și civilizație“.

Cu adevărat nemuritorii și de vecinică pomenire vrednicii Șincai, Clain și Maior au deschis ochii Românilor, și școalele din Blaj au revărsat lumina în tot trupul națiunii române, de acolo au dobândit profeți deșteptați și nenumărați bărbați diregători, literați și novaliști (ziariști) în etern nemuritori: Laureanu, Barriju, Cipariu și Pumnu, cari cu interpretările și ostenelele sale au stârnit simțul național în mintea Românilor și pregătit pre o strălucită viitorime, așijderea tineri români, crescuți între frații săi de o limbă și sânge în Paris, au ajutat cultura națiunii, dară din școalele răsăritenilor călugări greci și sârbi nici o lumină fără numai ceață s'au lăjit“.

„Mărit să fii tu Blajule! Înaintea națiunii române, sfânt e numele tău, tu ești a doua Romă, la tine oftează toată inima română, că din tine a răsărit soarele, carele a luminat mintea cea întunecată a Românilor, spre dragoste și credință către sângele roman, bine ai știut tu cumcă prin îndurarea de Dumnezeu binecuvântatei Casei Austriace, care a mijlocit legătura ta iarăși cu eterna Roma, în sinul tău a pus fundamentul reînnoirii națiunii române, pentru acea . . . nu va cruța în etern Românul de a păstra credința Romei și împăratului dată, că numai întru aceste două legături poate națiunea română exista și înflori, și a se înălța în șirul altor națiuni civilizate, și a se întrupa cu celelalte surori națiunii române, într'un trup glorios roman“.

(Va urma.)

CRONICI

○ ○ ○

— Trimitem tuturor cititorilor noștri un creștinesc „Hristos a înviat“!

— I. P. Sa Sa episcopul nostru Valeriu Traian a sosit la reședință Joi în 5 c. făcându-i-se din partea clerului și a credincioșilor o entusiastă primire.

† Moartea elevului Vasile Cepleu din cl. V. norm. gr. cat. În ziua de 29 Martie a reposat la părinți unde era dus din toamnă, elevul V. Cepleu dela șc. norm. Boala i-a provenit din o răceală primită mai'nainte. Inmormântarea i s'a făcut în 20 la ora 3 d. m. Prohodul i l a săvârșit M. On. local Petru Herțegh în fața unui public imens aproape întreg satul. 3 elevi ai școalei normale (Bretan, Magda și Betea) au depus o frumoasă cunună în numele elevilor și a profesorilor de școala normală. Fie-i partea cu drepții și memoria binecuvântată!

— **Apel.** Societatea de lectură „Sf. Ioan Gură de Aur“ a teologilor uniți din Oradea face un apel călduros către toate persoanele binevoitoare și în deosebi se îndreaptă către membrii fondatori și, pe viață a acestei Soc. ca din prisosul lor, să binevoiască a sprigini aceasta Soc. deoarece întreaga ei avere este depusă în diferite broșuri, cari s'au edat pe spesele proprii.

Numele donatorilor vor fi înduse în cartea de aur a Soc. și se vor publica în organul eparhiei: „Vestitorul“.

Sperând că acest apel nu va rămânea fără rod, semnăm cu mulțumire: *Comitetul.*

— **Noul nunțiu la Praga.** Congregația Afacerilor bisericești extraordinare a numit pentru Cehoslovacia de nunțiu pe Mons. *Petru Ciriaci*, prin a cărui activitate la Praga s'a ajuns, la „modus vivendi“ între Vatican și guvernul cehoslovac. Mons. P. Ciriaci a fost profesor la Propagandă și subsecretar la Congregația sus amintită. Felicitările noastre!

— **Primirea solemnă a noului nunțiu la Varșovia.** Mons. *Fr. Marmaggi*, a avut o primire grandioasă, din partea autorităților bisericești, a guvernului și a poporului, la intrarea sa în Varșovia.

— **Pelerinajul membrilor „Legion d'honneur“ la Ars.** Cei distinși cu această decorație, au făcut primul pelerinaj la mormântul sf. paroh de Ars, patronul celor ce poartă aceasta distincție, care pentru zelul, spiritul sacrificiului și al abnegațiunii, în 1865 a fost decorat de Napoleon III. cu aceasta distincție. Pelerinii prin acest gest și-au manifestat dorința de a urma pilda celui dintâiu sfânt al „Legiunii de onoare“.

— **Un erou al carității.** E vorba de P. Francisc X. Nicouleau, misionar în Nakogai, insulele Figi (Oceania) aparținând ordinului marist. Mort la 6 ani de suferințe produse de lepră, după o activitate de 21 ani, ca misionar. În cursul celor 6 ani de suferințe a arătat o paciință extraordinară, trăind tot timpul într'o colibă de frunze, ca și ceilalți leproși. Pentru a înlocui pe P. Nicouleau în acea regiune leproasă s'a prezentat de bunăvoie P. Marcel, din dieceza de Lyon. Ce eroi ai iubirii de oameni!

Se caută vocațiuni. Ce frumos este a lucra în grădina Domnului! departe de lumea stricăță, fără griji pământești alegând partea cea mai bună a Marței. A iubi pe Isus Cristos și a ajuta la mântuirea sufletelor nevinovate a copiilor. Aceasta este vocațiune binecuvântată a uuui frate al școalelor creștine.

Dacă un tânăr de 12—19 ani, nobil la inimă, inteligent și sănatos, vrea să aibă deslușiri cu privire la misiunea ordinului fraților școlari — să se adreseze Fratelui Marcu, Directorul Juvenatului, Oradea, Seminarul gr. cat.

— **„Făcători de rele.“** Nu arareori se batjocoresc cu astfel de numiri congreșiile religioase din partea liber-cugetătorilor. Totuși în Franța — și azi, după legile anticlericale — congregațiile susțin 990 de orfelinate, 180 de case pentru surdo-muși, 1248 azile de bătrâni și spitale, 45 institute pentru copii anormali, 43 sanatoare, 180 case pentru convalescenți. Acești „făcători de rele“ cari au făcut votul sărăciei de bunăvoie se jertfesc pentru alinarea miseriilor altora. Inving toate greutățile pentru câștigarea banilor necesari la susținerea atâtor opere. 1.500.000 franci spesează la an pentru sanatoarele poporului, 6.593.000 franci spesează pentru creșterea tinerilor, 500.000 pentru spitale, 19.268.384 franci pentru ajutorarea săracilor; 3.740.000 pentru copii și locurile de vârat. La acest bilanț, statul, n'a contribuit nici măcar cu un ban, și totuși sunt făcători de rele congregațiile religioase.

— **Pildă vrednică de urmat.** Tinerimea catolică din Italia, în ziua de Vinerea mare, nu va fuma, cu scopul moral de a se mortifica, a se învinge pe sine, a se subtrage de sub tirania unei pasiuni, și pentru a face un act de sacrificiu nu numai moral ci și material, în ziua în care Biserica înviltă credincioșii la reculegere, mortificare și rugăciune.

— **Lupta cu lei.** Misionarul catolic, nu arareori, pe lângă greutățile multe ce le întâmpină în vestirea cuvântului lui D-zeu, are să lupte și cu fiarele. Vicariatul din Banguelo în Rodesia, are 45.000 catolici. Aici lucrează 35 preoți, 14 călugărițe, susțin institute de caritate și creștere. Misionarul în călătoriile sale trebuie să fie atent și precaut, căci pe acolo lei vânează oameni. Așa s'a întâmplat cu o familie de negrii creștini acuma nu de mult: au mâncat-o lei.

— **Prigonirea din Mexic.** Prigonirea împotriva catolicilor în Mexic continuă. În 21 Il. a. c. a fost arestat Episcopul José Armora, din Tamanlipas, un preot și două persoane fără nici un motiv. Preoții franciscani, P. Junipero de la Vega și Humilde Martinez au fost împușcați pe drumul dintre Zamora și Jurecauto, în Michaacan. În Salmayo a fost omorât un tiner de 13 ani, José Sanchez del Rio, pentru că n'a aclamat pe Calles. În Salamanca au fost ucși 30 bărbați catolici fără nici o vină.

— **Congresul euharistic internațional din Sydney.** Catolicii din Australia, a căror număr e de 1.200.000, cari au și aprobarea autorităților publice, pentru a da congresului un fast deosebit, se prepară deja de mult timp. Primul ministru al News South Wales-ului Daniel Lewy, scrie, că așteaptă dela acest congres o nouă viață spirituală în popor, căci omul nu trăiește numai cu pâine. Congresul îl consideră ca o onoare, dela care așteaptă o învingere a materialismului ce bântue omenirea de azi. Șefii religioși ai diferitelor culte, și-au manifestat simpatia față de acest eveniment important.

— **Activitatea.** „Catholic Church Extension Society“ e foarte mare și însemnată pentru biserica catolică din Statele Unite, în timp de 22 ani a contribuit la zidirea bisericilor, a ajutat preoți, a crescut preoți, a înființat și susținut misiuni, a introdus vagon-capele. A ajutat preoțimea refugiată din Mexic, și Europa centrală. Societatea dispune de un fond de 1.147,299 dolari, adunați din contribuțiile credincioșilor.

— **Câți sunt catolicii în Siberia?** Siberia e cunoscută, ca o regiune sălbatică, unde se exilau îndeosebi cei mai mari răufăcători. Catolici băștinași în aceasta țară sunt 150.000. Episcopul Siberiei de prezent stă la Harbin în Manciuuria.

— **Un congres al studenților.** La 21—III. studenții universitari italieni și-au ținut congresul anual la Padova, unde conferențierii aleși au ținut să lămurească studențimea despre chestiuni, ca: teorii, metode și gânditorii mai însemnați; religia și morala, plan practic pentru viața spirituală a universitarului ș. a.

— **O broșură ieftină și de mare valoare:** „Viața și faptele Episcopului Michail Pavel“ de prof. Ioan Georgescu, — care nu ar fi permis se lipsească dintre cărțile nici unui bun creștin și îndeosebi din biblioteca preotului și a parohiei, — se află de vânzare la Librăria Seminarului teologic, și se trimite la comandă, alăturându-se costul de 25 Lei, plus 4 porto. — Broșura de 96 pagini și clișee frumoase este editura Soc. Sf. Ioan Gură de Aur a teologilor rom. uniți din Oradea.

— **De vânzare: un harmoniu cu 5 registre,** fabricația „Pajor Budapesta“. Se poate vedea la C. Torsan Episcopia română unită Oradea.

— **Din activitatea misionarilor.** Catolicii în Natal sunt 30.000, cam 300 de oameni sunt botezați pe an. Numărul catolicilor din Madagascar e de 700.000 din 3 milioane de locuitori. În Sudan dela 1848 65 de misionari și-au dat viața pentru Hristos, unde în 1927 numărul catolicilor s'a ridicat la 1130 de persoane

Vrei să citești

o carte în care se spune cum poți ajunge la perfecțiune?

o carte care spune înțelepciunea sfinților?

o carte în care vei găsi tot de ce ai nevoie pentru mântuirea și ușurarea sufletului tău?

Comandă Școala iubirii lui Isus Hristos de Sf. Alfons Maria de Liguori tradusă din italienește de Dr. Dumitru Chiș și Păr. Dr. Ludovic Tăutu. — Se află de vânzare la „Vestitorul“ Oradea, 356 pagini, format 16°, frumos executată. — Prețul 60 Lei.

BIBLIOGRAFIE.

◎ ◎ ◎

— **Plinirea vremii (Mesia)** dramă în 6 acte și un prolog de prof. Augustin Cosma Tip. rom. Oradea 40 lei și porto. Ne bucură mult apariția acestei drame religioase cu adevărat zguduitoare. Are calități artistice superioare. În șase acte și un prolog meticolos lucrate ne zugrăvește starea Romanilor și a Jidovilor pe vremea venirii lui Hristos; venirea lui, fericirea păstorilor simpli dar credincioși. Actul al 6-lea cu uciderea pruncilor nevinovați e de un efect zguduitor. Nu e o simplă piesă de Viliaem, ci o dramă adevărat artistică, întâia și singura de genul acesta la noi. O recomandăm călduros.

— **M. Theodorian — Carada: Discursuri politice 1918-27.** O serie de discursuri ale cunoscutului și fecundului nostru scriitor din cari se reoglindesc convingerile autorului în chestiunile mari la ordinea zilei. Prețul 60 lei.

— **Flori din Grădina raiului** de Septimiu Popa, „Ardealul“ Cluj 15 Lei. Un început frumos de-a da în formă scurtă și limbă frumoasă viețile sfințelor mai însemnate. Era mai bine dacă autorul lua sfinte mai cunoscute și mai noi.

— **Boabe de Tămâie**, versuri de Fratele Ion M. Gârleanu, franciscan „Presa bună“ Iași 1928, 12 lei. Este al treilea volum cu poezii religioase al P. Gârleanu. Aceste versuri sunt de o inspirație aleasă și expresiune delicată, — străbătute de un sentiment religios înfocat. O lectură foarte delicată și plăcută în mijlocul multor versuri profane și contaminatoare cu boli sufletești.

PARTEA OFICIALĂ

◎ ◎ ◎

No. 944/1928.

Salariile preoților pe Ianuarie—Martie 1928.

Comunicăm, că Ministerul Cultelor Ne-a ordonat întregirile de salar ale preoților precum și renumerațiunile convenite administratorilor parohiilor vacante pe trimestrul Ianuarie—Martie crt. Aceste retribuțiuni se pot ridica dela oficiul administrativ al fondurilor diecezane.

Oradea, la 29 Martie 1928.

No. 945/1928.

Justificarea achitării impozitului global pe sem. I 1928.

Prin aceasta lăsăm tuturor preoților și administratorilor parohiilor vacante, ca de urgență să trimită oficiului administrativ al fondurilor diecezane act iustificativ (chitanță sau adeverință), că și-au achitat impozitul global pe Ianuarie—Iunie crt.

Fără a prezenta Administrației Financiare toate acele acte justificative nu Ni-se vor mai plăti retribuțiunile preoțești și nici noul spor de 20% al preoților ce urmează să Ni-se ordonanțeze în curând.

Oradea, la 29 Martie 1928.